

23.9.2021

Kuntapolitiikan toimenpidekokonaisuuksia valmisteleavan työryhmän kokous 7/2021

Aika 23.9.2021 klo 13.00 – 15.00

Paikka Teams-kokous

Osallistujat Jani Pitkäniemi, ylijohtaja, valtiovarainministeriö, puheenjohtaja (X)
Ville-Veikko Ahonen, finanssineuvos, valtiovarainministeriö, varapuheenjohtaja (X)

Pasi Ovaska, hallitusneuvos, liikenne- ja viestintäministeriö (-)
Eeva-Riitta Pirhonen, ylijohtaja, opetus- ja kulttuuriministeriö (-)
Kari Hakari, osastopäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö (-)
Katja Palonen, johtava asiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö (-)
Jonna Berghäll, budjettineuvos, valtiovarainministeriö (-)
Minna-Marja Jokinen, hallitusneuvos, valtiovarainministeriö (X)
Tanja Rantanen, finanssineuvos, valtiovarainministeriö (X)
Juho Korpi, kehittämisjohtaja, ympäristöministeriö (X)
Markus Pauni, strategia- ja kehitysjohtaja, Suomen Kuntaliitto ry (X)
Jari Parkkonen, kaupunginjohtaja, Heinolan kaupunki (X)
Toni K. Laine, kunnanjohtaja, Inarin kunta (-)
Tomas Häyry, kaupunginjohtaja, Vaasan kaupunki
Ritva Viljanen, kaupunginjohtaja, Vantaan kaupunki (X)
Maria Sorvisto, kaupunginjohtaja, Ylivieskan kaupunki (X)
Arto Haveri, professori, Tampereen yliopisto (X)
Siv Sandberg, yliopistonlehtori, Åbo Akademi (X)
Lotta Mattsson, erityisasiantuntija, valtiovarainministeriö, sihteeri (X)
Jari Mäkeläinen, erityisasiantuntija, valtiovarainministeriö, sihteeri (X)
Suvi Savolainen, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö, sihteeri (X)
Tom-Henrik Sirviö, finanssiasiantuntija, valtiovarainministeriö, sihteeri (X)

Anu Martikainen, johdon sihteeri, valtiovarainministeriö, tekninen sihteeri (X)

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13:01.

2. Asettamispäätöksen muutos

Todettiin asettamispäätöksen muutokset sihteeristön osalta.

3. Edellisen kokouksen (6/2021) pöytäkirjan hyväksyminen

Hyväksyttiin 20.8.2021 kokouksen pöytäkirja.

4. Kuntien rahoitusjärjestelmäselvitys ja rahoitusjärjestelmän kehittäminen, esittely ja pienryhmätyöskentelyä

Markus Syrjänen ja Tom-Henrik Sirviö esittelivät kevään ja alkukesän aikana tehdyn kuntien rahoitusjärjestelmäselvityksen tuloksia. Kuntien rahoitusjärjestelmän selvityksessä kartoitettiin kuntien rahoitusjärjestelmän nykytilaa ja kehityssuuntia. Selvitys tehtiin haastattelemalla 22 kunnan edustajia ja kahdeksaa kuntatalouden asiantuntijaa.

Selvityksessä havaittiin, että kuntakeskustelussa on kaksi tapaa nähdä kunta ja sen rooli. Ensimmäisessä näkökulmassa kunnat hahmottuvat etenkin peruspalveluiden tuottajina. Toisessa näkökulmassa puolestaan on havaittavissa näkökulma, jossa kunta nähdään omana pienoisyyhteiskuntanaan. Tässä näkökulmassa kunnat ovat oman aluetaloutensa keskuksia, jotka luovat investointien ja kasvun edellytyksiä. Erilaiset näkökulmat vaikuttavat siihen, millaisia kehitystoiveita kunnilla on rahoitusjärjestelmälle.

Selvityksen perusteella nykyinen kuntien rahoitusjärjestelmä toimii hyvin keskikokoisten ja väestöltään staattisten kuntien näkökulmasta. Rahoitusjärjestelmän haasteet korostuvat kuntakentän ääripäissä. Pienissä ja väestöltään supistuvissa kunnissa rahoitusjärjestelmän toimivuuden haasteena on, miten rahoituksella voidaan vastata pienten kuntien muuttuviin ja moninaisiin tarpeisiin ja ohjata niitä. Suurissa ja nopeasti kasvavissa kaupungeissa kaupungistumisen ja kansainvälistymisen aiheuttamat muutokset ja uudet investointitarpeet puolestaan aiheuttavat paineita myös kuntien rahoitusjärjestelmän kehittämiselle.

Selvityksessä eriteltiin erilaisia kuntien rahoitusjärjestelmän kehitystarpeita ja kehityksen kannalta keskeisiä kysymyksiä:

- Rahoitusjärjestelmältä toivotaan vakautta ja ennakoitavuutta sekä järjestelmän yksinkertaistamista.

- Valtionavustusjärjestelmä hahmottuu kuntien ja kuntatalouden asiantuntijoiden näkökulmasta hajanaisena ja tehottomana sekä heikosti kuntia ohjaavana.
- Suuret kaupungit toivovat valtion ja kuntien yhteistä kasvupolitiikkaa, joka tukisi vahvemmin kaupunkiseutujen taloudellista kasvua ja investointeja.
- Eriyttämisen osalta tulee arvioida, halutaanko kuntien mahdollista eriyttämistä pohtia ensisijaisesti kuntien rahoituksesta vai kuntien tehtävistä käsin.

Yleisenä nostona selvityksessä todettiin myös, että kuntatalouden ongelmat, joita sote-uudistuksella on pyritty ratkaisemaan sosiaali- ja terveyspalveluissa, haastavat kuntia tulevaisuudessa muiden palveluiden osalta.

Selvityksen tuloksista keskusteltiin pienryhmissä. Pienryhmäkeskusteluissa pohdittiin muun muassa kuntien investointikykyä sote-uudistuksen jälkeen. Lisäksi käsiteltiin palveluiden yhdenvertaisuuden toteutumista harvaan asutuilla alueilla. Keskustelussa pohdittiin, miten kuntia voidaan rahoitusjärjestelmän kautta kannustaa investoimaan tulevaisuuteen ottaen huomioon erilaiset lähtökohdat. Pienryhmissä todettiin, että rahoitusjärjestelmän yksinkertaistaminen on hyvä tavoite, mutta vaatii pitkäjänteistä suunnittelua ja toimeenpanoa. Kuntien mahdollisen eriyttämisen osalta on tärkeää pohtia, mitä vaikutuksia kuntien mahdollisella eriyttämisellä rahoitusjärjestelmän tai tehtävien osalta on.

5. Kuntapolitiikan toimenpidevaihtojen täydentäminen, teema johtaminen

Lotta Mattsson esitteli kuntapolitiikan toimenpidevaihtoehtoja kuntapolitiikan johtamisen ja kuntien johtamisen näkökulmista.

Kuntien johtamisen näkökulmasta keskeistä on se, millaiseksi kuntien rooli muodostuu tulevaisuudessa ja mitkä tehtävät kuuluvat kunnille. Kunnat ovat jo itse reagoineet toimintaympäristönsä muutoksiin erilaisilla johtamisjärjestelyillä (esim. konsernirakenteet, yhteistyösopimukset ja -verkot, pormestarimalli).

Vaihtoehto 1 (Hallinnollinen nykytila, kehittämistä muissa teemoissa): Kuntarooleista korostuvat kehittäjä-, elinvoima ja demokratiaroolit. Paikallisilla olosuhteilla ja asukaslähtöisyydellä olisi suuri merkitys. Malli edellyttää valtiolta sitoutumista pidättäytyä hallintouudistuksista ja antaa kunnille vapaus kehittää toimintatapojaan.

Kuntien johtamiselle vaihtoehto 1 ei tarkoita suurta muutosta, sillä kunnat pääsevät itse räätälöimään johtamisrakenteitaan ja palveluitaan. Kuinka paljon tämä ”kehittämisrauha” mahdollistaisi innovaatioita kunnissa?

Vaihtoehto 2 (Paras II): Kuntien palvelurooli ja viranomaisrooli korostuvat. Kuntien toiminnan keskiössä ovat kansalaisten yhdenvertaisten palveluiden takaaminen, mikä jatkaisi vahvan peruskunnan tavoitetta kunta politiikassa. Avoimia kysymyksiä ovat, millaisia politiikkatoimia ja kehittämistä vaihtoehto tarkoittaisi esim. kaupunki- ja maaseutopolitiikassa? Miten valtio voi tukea kuntia tarkoituksenmukaisella tavalla?

Kuntien johtamisessa korostuisivat järjestämistavat, tulosjohtaminen, asiakasnäkökulma. Malli edellyttäisi uusia päätöksentekorakenteita, mutta kunnilla säilyisi itsehallinto päättää näistä rakenteista.

Vaihtoehto 3 (Yhtenäiskuntamallista irtautuminen): Kuntien erilaisuus korostuu. Suurissa kaupungeissa tasavahvat kuntaroolit: palveluntuottaja-, elinvoima-, kehittäjä-, viranomais- ja demokratia rooli. Pienissä kunnissa kehittäjä-, demokratia-, ja elinvoimarooli. Malli korostaa kunnan merkitystä paikallisyhteiskuntana. Palvelujen järjestäminen määräytyisi kunnan kantokyvyn mukaan, mutta on haastavaa määritellä rajat, jotka erottavat kuntajoukot toisistaan.

Vaihtoehtoista käytiin keskustelua. Keskustelussa pohdittiin, millainen kuntajohtamisen liikkumavara kuntiin jää eri vaihtoehtoissa. Lisäksi keskustelussa todettiin, että sote-uudistus keventää kuntien operatiivista organisaatiota, mutta kuntien poliittinen johtamisjärjestelmä jää ennalleen. Eriyttämistä käsiteltäessä avoin kysymys on, kuinka paljon erilaisia kuntakokojoukkoja voi, tai on tarpeellista, olla?

6. Muut asiat

Seuraavan kokouksen ajankohta on 14.10.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen ajassa 14:58

Liitteet

Tiimeri-työtilassa

Jakelu

Työryhmän jäsenet